

Actualisatie kerndoelen en examenprogramma's

Nederlands

Talencongres | 10 april 2025

Jocelijn Pleumeekers

Het curriculum

Beogd

Wat staat er in de wet?

- Kerndoelen
- Examenprogramma's
- Referentiekader

Uitgevoerd

Wat gebeurt er in de klas?

- Onderwijsleerproces
- Onderwijsactiviteiten

Gerealiseerd

Wat kunnen en kennen leerlingen?

Landelijk via:

- Volgtoetsen
- CS(P)E
- Peilingsonderzoek

Het curriculum

Het beoogd curriculum

(Functionele) kerndoelen

- // Formele opdracht van de school vanuit de overheid
- // Vastgesteld voor eind PO/SO en eind onderbouw V(S)O
- // Op dit moment: aanbodsdoelen per leergebied

Examenprogramma's

- // Vastgesteld op het niveau einde bovenbouw VO
- // Op dit moment: beheersingsdoelen per vak, geordend in (sub)domeinen
- // Een verdeling van inhoud voor centraal en schoolexamen

Functionele kerndoelen:
uitstroom dagbesteding en
arbeid

Referentiekader taal:
advies voor aanpassingen
in 2025

Het curriculum

Beogd

Wat staat er in de wet?

- Kerndoelen
- Examenprogramma's
- Referentiekader

Uitgevoerd

Wat gebeurt er in de klas?

- Onderwijsleerproces
- Onderwijsactiviteiten

Gerealiseerd

Wat kunnen en kennen leerlingen?

Landelijk via:

- Volgtoetsen
- CS(P)E
- Peilingsonderzoek

Liever:
beïnvloed door doelen en ambities

In de praktijk:
beïnvloed door 'wat moeten we toetsen'

Het curriculum

Beoogd

Wat staat er in de wet?

- Kerndoelen
- Examenprogramma's
- Referentiekader

Vertaling

Van doelen naar praktijk

- Methodes
- Lesmateriaal
- Leerlijnen
- Effectieve didactiek

Uitgevoerd

Wat gebeurt er in de klas?

- Onderwijsleerproces
- Onderwijsactiviteiten

Gerealiseerd

Wat kunnen en kennen leerlingen?

- Landelijk via:
- Volgtoetsen
  - CS(P)E
  - Peilingsonderzoek

Liever:
beïnvloed door doelen en ambities

In de praktijk:
beïnvloed door 'wat moeten we toetsen'

Conceptkerndoelen en conceptexamen- programma's Nederlands

De uitdagingen

- /// Ambitieuus curriculum
- /// Ontkaveling van het schoolvak
- /// Balans tussen kennis en vaardigheden
- /// Aansluiten bij effectieve didactiek & actualiteit
- /// Doorlopende leerlijnen
- /// Kansengelijkheid
- /// Diversiteit & meertaligheid
- /// Betere handvatten voor leraren
- /// Samenhang tussen de vakken

Raamwerken

Domein	Subdomein	SE	CE
A Communicatie	Receptieve taalvaardigheid		X
	Productieve taalvaardigheid	X	X
	Interactie	X	
B Taal	Taal als systeem	X	X
	Taal in beweging	X	
C Literatuur	Literatuur als systeem	X	X
	Literatuur in beweging	X	

Vmbo gl/tl en havo/vwo: luisteren SE

Alleen vmbo: schrijven

Specificaties in syllabi

Domein	E/E/H	Kerndoel PO	Kerndoel VO		B/E/H	Eindterm	
Overkoepelend	A	1A Taal- en leesomgeving	1A Taal- en leesomgeving				
	A	1B Taal in de leergebieden	1B Taal in de leergebieden				
A Communicatie	B	2A Luisteren en lezen met begrip	2A Luisteren en lezen met begrip	Receptieve taalvhdh.	B	1. Lezen, luisteren en kijken met begrip	
	B	2B Luisteren en lezen met diep begrip	2B Luisteren en lezen met diep begrip		B	2. Diep begrip van teksten	
	H	2C Bronnen verkennen	2C Bronnen verkennen		B	3. Informatie verwerven (en verwerken)	
	B	3A Doelgericht spreken en schrijven	3A Doelgericht spreken en schrijven	Productieve taalvhdh.	B	4. Schriftelijke teksten produceren	
	E	3B Creatief taal gebruiken	3B Creatief taal gebruiken		B	5. Mondelinge en audiovisuele teksten produceren	
	H	3C Schrijven om te leren	3C Schrijven om te leren		E	6. Creatief taalgebruik	
	B	4A Doelgericht gesprekken voeren	4A Doelgericht gesprekken voeren	Interactie	B	7. Doelgericht gesprekken voeren	
	H	4B Gesprekken voeren om te leren	4B Gesprekken voeren om te leren		H	8. Gesprekken voeren om te leren	
	E	5A Reflecteren op taalactiviteiten	5A Reflecteren op taalactiviteiten	Taal als systeem			
		6A Vorm en betekenis beschouwen	6A Vorm en betekenis beschouwen		B	9. Genrekennis	
		6B Spelling, formulering, interpunctie	6B Spelling, formulering, interpunctie		B	10. Overtuigingskracht teksten	
	B Taal		6C Zakelijke genres (h/v)		Taal in beweging		
			6D Overtuigingskracht teksten (h/v)				
		H	7A Talige identiteit	7A Talige identiteit		H	11. Vorm en betekenis van taal (h/v)
		H	7B Taalvariatie en -verandering	7B Taalvariatie en -verandering		H	12. Taalvariatie en -verandering
E				H		13. Keuzes in taalgebruik	
C Literatuur				Literatuur als systeem			
					B	16. Literaire middelen	
	E	8A Leesvoorkeur	8A Leesvoorkeur	Literatuur in beweging	E	17. Evalueren van literaire ontwikkeling	
	H	8B Waarde van literatuur	8B Waarde van literatuur		H	18. Literatuur in relatie tot de context	
	B	9A Verhalende teksten	9A Verhalende teksten		B	19. Literatuur in relatie tot de tijd (h/v)	
	H	9B Literaire genres	9B Literaire genres				
	H		9C Literatuur uit verschillende tijden				
E		9D Literatuur in tijd en context (h/v)					

Verschijningsvormen

Alleen in de kerndoelen

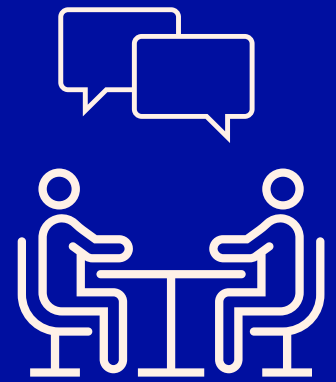
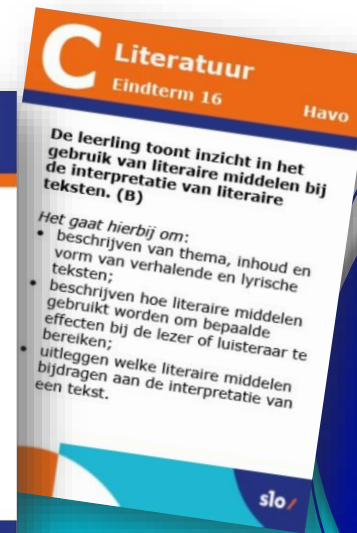
- /// **Aanbodsdoelen** beschrijven het aanbod van de school, dat het voor leerlingen mogelijk maakt de beheersings-, ervarings- en hybride doelen te bereiken.
- /// **Beheersingsdoelen** beschrijven de kennis, vaardigheden en houdingen die leerlingen moeten bereiken.
  - *Leraren moeten ervoor zorgen dat het onderwijsaanbod leidt tot beheersing.*
- /// **Ervaringsdoelen** beschrijven welke inspanningen van leerlingen worden verwacht met het oog op ervaringen en/of expressieve reacties.

Hybride doelen

Speeddaten met kerndoelen en eindtermen

- Neem één van de A4'tjes op tafel, met daarop een conceptkerndoel en -eindtermen.
- Bekijk globaal de doelen: wat valt je op?
  - Kijk naar de structuur en formulering
  - Kijk naar de inhoud
- Wissel twee keer een minuut uit met je buur.

Speeddaten met kerndoelen en eindtermen

Wettelijk

Eindterm 6

Creatief taalgebruik

Doelzin

De leerling gebruikt taal op een creatieve manier.

Het gaat hierbij om (vmbb)

- op verschillende manieren verwoorden van ideeën, gedachten, ervaringen, gevoelens en fantasieën;
- zichzelf uiten door te experimenteren met klanken, woorden en zinnen;
- experimenteren met literaire en visuele middelen in teksten;
- verwoorden van keuze met betrekking tot inhoud en vorm.

Beheersing of ervaring:
De leerling...

Handelingswerkwoord: zichtbaar gedrag

In max vijf bullets een uitwerking van de doelzin

Voorbeeldmatige toelichting

Niet wettelijk

Te denken valt aan

- verwoorden van ervaring en beleving van culturele activiteiten in een vormvrij cultureel zelfportret;
- een ikje schrijven over een gebeurtenis uit het eigen leven;
- een lied, raptekst, gedicht of kort verhaal schrijven met verhaalelementen uit andere verhalen;
- een eigen tekst of presentatie boeiender of aantrekkelijker maken door gebruik van visuele en literaire middelen;
- een reclameslogan schrijven waarin verschillende vormen van rijm voorkomen.

Belangrijkste vernieuwingen

- // Doorlopende leerlijnen van po naar bovenbouw vo
  - *Zelfde raamwerk*
  - *Kerdoelen voorwaardelijk: aanbieden van rijke taal- en leesomgeving als basis*
- // Samenhang, ook met andere vakken
- // Digitale geletterdheid
- // LOB

Belangrijkste vernieuwingen

Diep en meervoudig
tekstbegrip

Digitale of online
geletterdheid

Informatie
verwerven en
verwerken

Gesprekken
voeren

Creatief
taalgebruik

Genrekennis en
kennis over
argumentatie
Havo/vwo

Relatie tussen vorm
en betekenis van
taal

Taalvariatie,
taalgebruik en talig
repertoire

Literatuur:
→ boeken én poëzie
→ literaire
ontwikkeling

Samenhang tussen
kennis en
vaardigheden

Karakteristiek & doorlopende leerlijn

Taalonderwijs vanuit de bedoeling

Taalonderwijs vanuit de bedoeling

“Om van te smullen!”

Een stevige bodem - doelen en ambities -

Kerdoel 1

De school stimuleert de taalcompetentie van leerlingen. (vo)

1A De school zorgt voor een rijke taal- en leesomgeving.

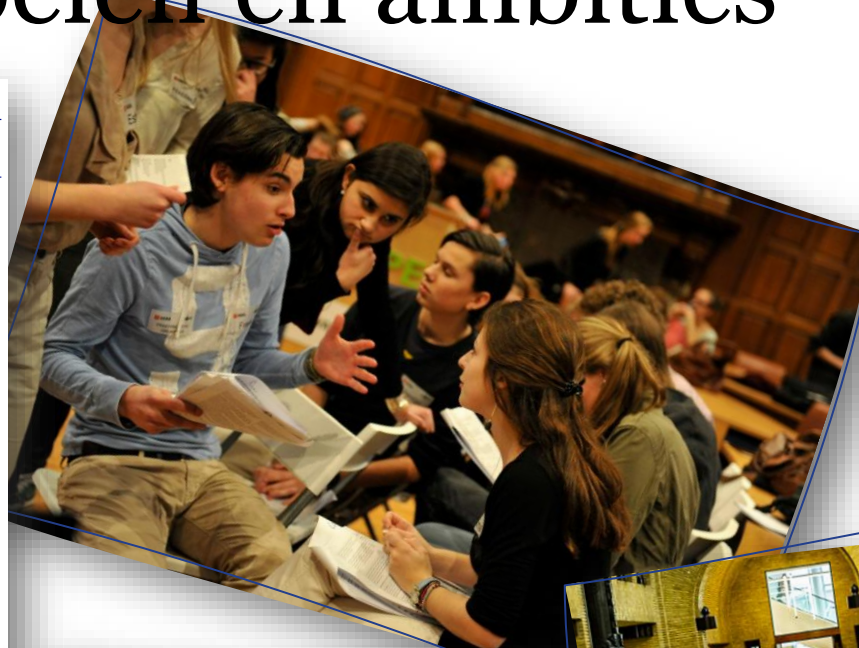
Het gaat hierbij om:

- aanbieden van taalactiviteiten in betekenisvolle contexten;
- aanbieden van een veelzijdig en actueel aanbod van jeugdliteratuur binnen een vaste leesroutine;
- aanbieden van kennis en vaardigheden uit het leergebied Nederlands in onderlinge samenhang;
- stimuleren van de leesmotivatie en de durf om te spreken en te schrijven;
- ruimte bieden aan verschillende talen en taalvariëteiten van leerlingen.

1B De school stimuleert de taalontwikkeling van de leerling in alle leergebieden.

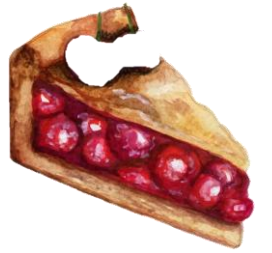
Het gaat hierbij om:

- stimuleren van betekenisvolle activiteiten waarin school- en vaktaal en vakspecifieke taalvaardigheden verworven kunnen worden;
- stimuleren van het gebruiken van rijke teksten over inhoudelijke thema's in alle leergebieden;
- stimuleren van taalproductie en interactie in alle leergebieden;
- stimuleren van aandacht voor taalverzorging en taalgebruik in alle leergebieden;
- aanbieden van een schoolbrede set van aanpakken en flexibel inzetbare strategieën bij het ondersteunen van taalactiviteiten in de andere leergebieden.

De vulling

- ingrediënten van effectieve didactiek -

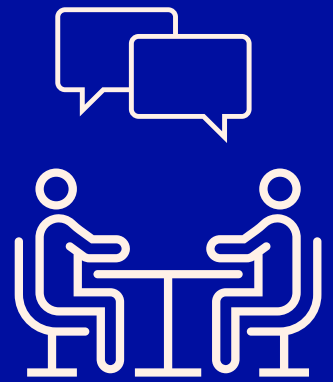
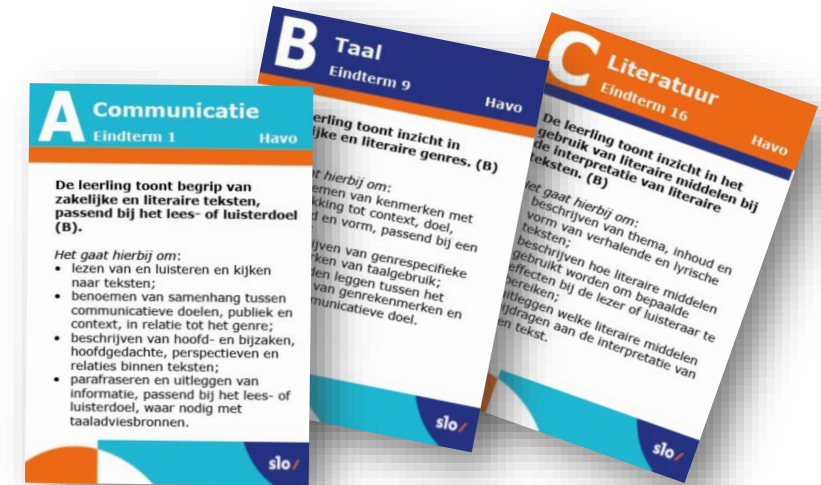
De kers op de taart - eigen accenten -

Aan de slag

- /// Bekijk de gegeven conceptkerndoelen en -eindtermen.
- /// Bedenk wat je in het onderwijs kunt doen als je aan de slag gaat met deze doelen.
  - **Effectieve didactiek:** activerende, samenhangende leertaken waarbij je rijke teksten gebruikt en taalactiviteiten binnen betekenisvolle contexten plaatst.
  - Op welke manier zou je deze eindtermen kunnen **toetsen**, passend bij het uitgevoerde onderwijs?
- /// Welke kansen / uitdagingen zie je?

Rijke teksten

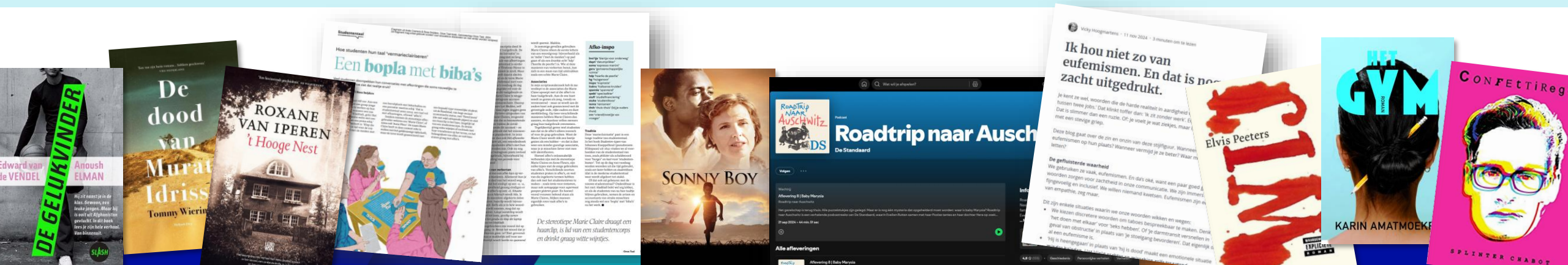
Een **tekst** is elke vorm van mondelinge, schriftelijke, digitale en multimodale communicatie, waarmee ideeën, ervaringen, gedachten, gevoelens, meningen en informatie door middel van taal worden weergegeven.

Rijke teksten

Een **rijke tekst** is een...

Authentieke, aansprekende tekst met veelzijdig en gevarieerd taalgebruik, afkomstig van een vakkundige schrijver, die de leerling uitnodigt tot nadenken, beleven en betekenis geven. De inhoud is verhelderend, origineel en/of gelaagd, en maakt het leggen van betekenisvolle verbanden binnen en tussen teksten mogelijk. De tekst helpt de leerling bij het leren over en begrijpen van zichzelf en de wereld, en draagt bij aan de uitbreiding van diens talige repertoire.

Betekenisvolle contexten

Wat is betekenisvol?

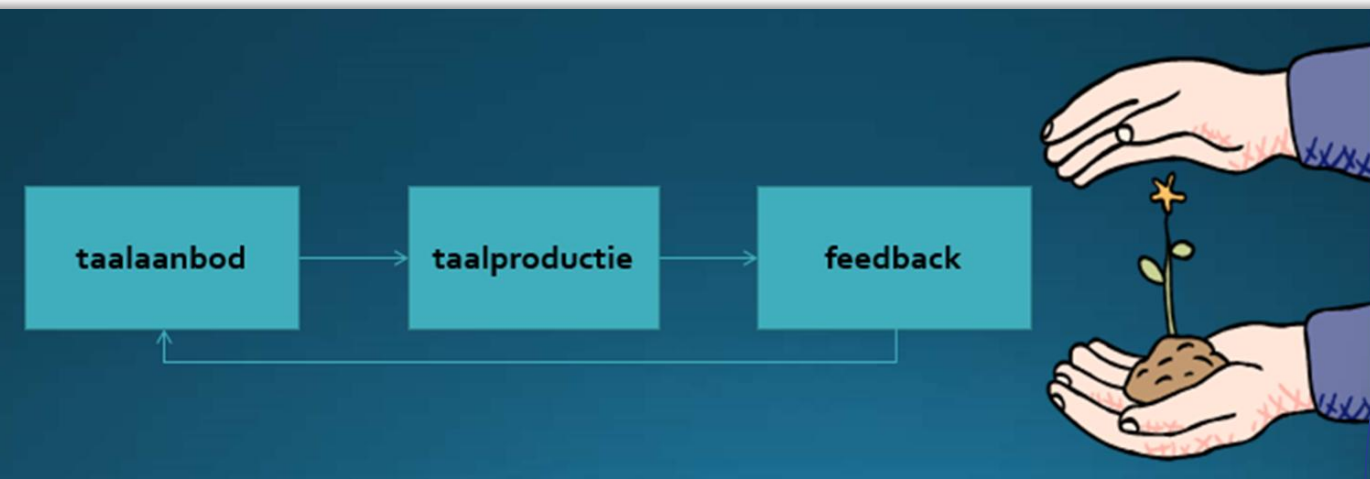
“Het is belangrijk dat leerlingen betekenis kunnen toekennen aan onderwerpen die behandeld worden in de klas. Laat leerlingen merken wat taal doet”

- // Bied contexten waarin leerlingen ervaringen kunnen opdoen rondom taalverschijnselen
- // Maak onderwerpen zinvol → toon de relevantie aan
- // Zorg voor transfer van kennis en taalvaardigheden
- // Maak kennis over taal ook een vakinhoudelijk onderdeel

Actief en samenhangend

Taal leer je door taal te gebruiken!
Meer ruimte voor productieve vaardigheden.

Actief en samenhangend

Samenhang binnen een taalvak

- kennis en vaardigheden met elkaar integreren
- taalvaardigheden met elkaar integreren

Samenhang tussen taalvakken

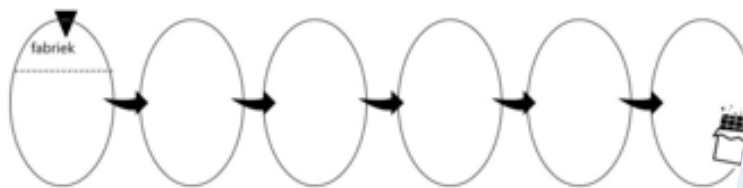
- afstemming in aanbod, aanpak, concepten
- afstemming in kennis en vaardigheden

Thematische afstemming

Doorlopende leerlijnen, afstemming met onderbouw en met vervolgonderwijs

Tekst 2C

Van boon tot chocola
In de fabriek wordt chocolade gemaakt van cacaobonen. Dat gaat als volgt. In de chocoladefabriek worden de schillen van de cacaobonen gehaald, nadat de bonen zijn geroosterd. Vervolgens malen machines de cacaobonen fijn tot cacaomassa. Er worden vetten en suikers toegevoegd aan deze cacaomassa. Vervolgens gieten machines dit in allerlei vormen, zoals chocoladeletters of chocoladerepen. Tot slot rollen deze heerlijke chocoladecreaties over de lopende band naar de inpakafdeling.

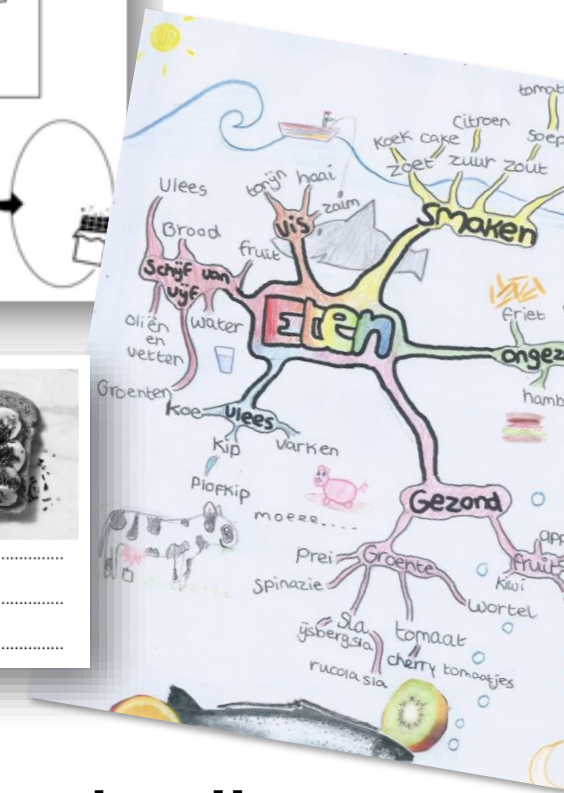
SCHRIJFOPDRACHT Recept favoriete boterham
Schrijf nu zelf een recept waarin je heel precies uitlegt hoe je jouw favoriete boterham klaarmaakt. Wees creatief! Wat doe je in welke volgorde?

.....

.....

.....

Actief en samenhangend

Leerlingen krijgen de opdracht om op zoek te gaan naar een informatief artikel over een onderwerp dat hen aanspreekt. Ze nemen dit mee naar de les. In groepjes bespreken ze waar ze hun artikel hebben gevonden, waarom ze gekozen hebben voor dat artikel, wat hen aanspreekt. De docent geeft de opdracht opvallend toe. De docent en enkele leerlingen geven een toelichting: welke informatie is relevant, waar en waarom, wat is de bron?

Luisteren met begrip

Spreek

Informatie verwerven

Gesprekken voeren om tot begrip te komen

De docent leest ook een tekst voor, namelijk een nieuwsbericht. *Let op: geen artikel zoals de leerlingen hebben gezocht. Er is dus sprake van een andere tekstsoort (hier: nieuwsbericht).* De docent gaat vervolgens in een klassengesprek in op 'het nieuws', 'actuele onderwerpen', 'nieuwsbronnen, die leerlingen hebben ervaren met nieuws, zoals het kijken van journaal en lezen van kranten/digital media' en 'welke media worden thuis gelezen/bekeken'. De docent analyseert met de leerlingen hoe een nieuwsbericht tot een nieuwsbericht maakt: kenmerken en criteria worden besproken en genoteerd. Tijdens de les schrijven leerlingen vervolgens een nieuwsbericht van 200 woorden over een (deel)onderwerp van hun eigen artikel.

Gesprekken voeren om tot begrip te komen

Genrekennis

Lezen met begrip
Schrijven
Genrekennis toepassen

Rijke en doordachte toetsen

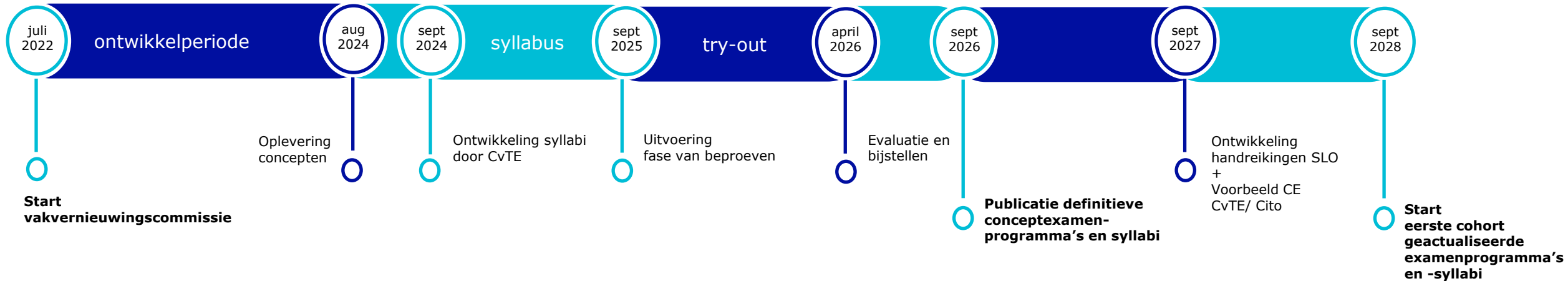
- // Zorg dat toetsing het onderwijs volgt → *curriculum alignment*
- // School- en centraal examen zijn gelijkwaardig en complementair
- // Zoek de ruimte binnen het schoolexamen op!
  - *Toetsvormen*
  - *Criteria*

Fase van beproeven examenprogramma's

Oplevering en implementatie

Voor de vakken: Nederlands, Engels, Duits, Frans, Spaans, Italiaans, Chinees, Fries, Klassieke Talen, wiskunde havo/vwo, maatschappijleer, nlt en O&O

Te beproeven inhouden

Schoolleiderstraject: ook schoolbrede inhouden, zoals LOB

Onderzoeken op *bruikbaarheid* en *uitvoerbaarheid*

Diep en meervoudig tekstbegrip

(ET1 en 2)

Digitale geletterdheid

(ET13/14)

Informatie verwerven en verwerken

(ET3)

Gesprekken voeren

(ET7 en 8)

Creatief taalgebruik

(ET6)

Genrekennis en kennis over argumentatie

(ET9 en 10)

Redeneren over vorm en betekenis van taal

(ET11 havo/vwo)

Taalvariatie & taalgebruik en meertalig repertoire

(ET11/12 en 12/13)

Literatuur:
→ boeken én poëzie
→ literaire ontwikkeling

(ET17)

Samenhang tussen kennis en vaardigheden

Te beproeven inhoud

Zakelijke én literaire teksten

In verschillende genres en modi

Vakoverstijgend

Eindtermen in samenhang

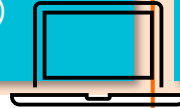
Onderwijs en toetsing m.b.t. ervarings- en hybride doelen

Ervaringsdoel

Diep en meervoudig tekstbegrip
(ET1 en 2)

Digitale (online) geletterdheid
(ET13/14)

Taalvariatie & taalgebruik, meertalig repertoire
(ET11/12 en 12/13)

Gesprekken voeren
(ET7 en 8)

Creatief taalgebruik
(ET6)

Genrekennis en kennis over argumentatie
(ET9 en 10)

Informatie verwerven en verwerken
(ET3)

Redeneren over vorm en betekenis van taal
(ET11 havo/vwo)

Literatuur:
→ boeken én poëzie
→ literaire ontwikkeling
(ET17)

Andere focus in het onderwijs

In onderwijs en toetsing

Samenhang tussen kennis en vaardigheden

Implementatievraagstukken

- Wat hebben leraren nodig om rijk, actief en samenhangend onderwijs te verzorgen?
- Wat hebben leraren nodig om beredeneerde keuzes in aanbod en toetsing te maken?
- Hoe kunnen we leraren inspireren om zelf onderwijs aan te passen aan context en doelgroep?

Exit ticket

➤ Ga naar www.menti.com en toets in: **1981 7265**

➤ Wij zijn heel benieuwd naar de antwoorden op de volgende vragen:

- *Wat valt je positief op en wat lijkt nog een uitdaging?*
- *Welke vraagstukken zijn belangrijk in de fase van beproeven?*

 actualisatie
examenprogramma's

 slo

Stationsplein 1
Postbus 502 3800
AM Amersfoort

+31 033 484 08 40
actualisatieonderwijsdoelen@slo.nl
www.slo.nl/actualisatie

SLO is het landelijk expertisecentrum voor het curriculum in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs in Nederland. Samen met het onderwijsveld actualiseert SLO de kerndoelen en examenprogramma's.

Wil je weten wat SLO nog meer doet? Bezoek onze website www.slo.nl.